

Зборник радова конференције “Развој астрономије код Срба IV”
Београд 22-26. април 2006,
уредник М. С. Димитријевић
Публ. Астр. друш. “Руђер Бошковић” бр. 7, 2007, 153-169

АСТРОНОМСКА СТАНИЦА НА ВИДОЈЕВИЦИ

ЖАРКО МИЈАЈЛОВИЋ

Математички факултет, Универзитет у Београду
e-mail: zarkom@matf.bg.ac.yu

Резиме Иницијатива за изградњу Астрономске станице на планини Видојевица покренута је 2001. Њена изградња започета је 2004, завршетак радова очекује се током 2006. Циљ овог чланка је да се представе околности у којима је настала замисао за њену изградњу, као и улоге институција и личности у остварењу те идеје. У прилогу се налази већи број докумената који илуструју околности око њене изградње.

Неколико астронома са Математичког факултета у Београду (МАТФ) и Астрономске опсерваторије у Београду (АОБ) покренуло је 2000. иницијативу за изградњу астрономске станице (АСВ) на планини Видојевица код Прокупља у јужном делу Србије. Идеја за изградњу оваквог објекта на суседној планини, Ргај, стара је запараво више од 20 година и о томе је већ писано на више места. Тај пројекат је одложен, такорећи заборављен, с обзиром на околности које су се појавиле у Југославији и потом у Србији током последњих 20 година. По обнављању идеје, Министарство за науку Србије убрзо је донело одлуку, већ 2003, да се овај пројекат финансира, истина у далеко мањем обиму. Наиме, према старом пројекту требало је изградити опсерваторију на суседној, нешто нижој планини Ргај која би имала телескоп (рефлектор) отвора 2 метра. Пројекат који се сада реализује је рефлектор отвора 60 см са пратећом инсталацијом и опремом. Поред телескопа и посматрачког павиљона у којем ће он бити смештен, пројектом је предвиђен и стамбени павиљон у којем треба да одседа посада, односно истраживачи који ће вршити посматрања и истраживања. У овој прилици, нећемо писати о истраживачким пројектима који треба да се одвијају у оквиру АСВ, већ о приликама како је настала идеја за изградњу АСВ и почетку реализације ове замисли.

1. Астрономско друштво Магеланов облак

На самом почетку, током 2000, 2001. и 2002. значајно место у настанку идеје за изградњу, имало је аматерско друштво *Магеланов облак* из Прокупља. Па и касније, појављивало се Друштво и његови чланови приликом прибављања докумената неопходних за изградњу и у другим пословима који су били везани за овај пројекат. Можемо слободно рећи да је стварање Друштва било претходница за пројекат изградње АСВ. Стога наводимо неколико основних података о Друштву и његовом настанку.

Почело је овако. Под утицајем нашег познатог астронома аматера и градитеља малих телескопа Александра Јовановића, направио сам свој први телескоп Њутновог типа (огледало пречника 18 см и релативног отвора $f/8$) крајем седамдесетих прошлог века. Тај телескоп још увек је у одличној функцији. Споменимо да је овај инструмент користила Војислава Протић-Бенишек у експедицији АОБ код Суботице приликом посматрања помрачења Сунца 11 августа 1999. Почетком осамдесетих, уз помоћ Стеве Шегана направио сам и други телескоп (Њутнов рефлектор, огледало апертуре 23 см). С обзиром на његову величину и тежину (150 кг), од самог почетка телескоп је био постављен на породичном имању поред села Гојиновац код Прокупља. За све то време, поред мене многи пријатељи али и мештани имали су прилике да помоћу овог телескопа посматрају разне космичке објекте и појаве. На пример, последњи пролазак Халејеве комете 1986, тамне мрље на површини Јупитера настале од пада фрагмената Шумејкер-Леви комете (SL9) 1994, Велику црвену мрљу и сенке Галилејевих сателита на Јупитеру, Касинијеве пукотине на Сатурну, Алпску долину на Месецу, геостационарне сателите и већину Messier-објеката. Већ у то време, онда дечак-основац, Александар Ваљаревић изузетно се занимао за посматрања и астрономске појаве. Лета 2000, Ваљаревић и Александар Симоновић, тада већ студенти, питали су ме како би они могли да направе или купе телескоп. Уступио сам им свој 23-сантиметарски телескоп, уз напомену да се то време може и продужити уколико то на неки начин оправдају. Ваљаревић и Симоновић нису губили време. Током следеће зиме организовали су два јавна посматрања у Прокупљу којима је присуствовало неколико стотина посматрача, па и претседник Општине. За ту прилику, у делу града одакле се посматрало, искључено је улично осветљење, што је вероватно био први случај ове врсте у нашој земљи. Био је то вредан допринос против светлосног загађења, главног непријатеља астронома. Неко је цинично приметио да су комуналци ово искључење једва дочекали с обзиром да се овај догађај десио када је наша електроенергетика имала велике проблеме са струјом. Затим су Ваљаревић и Симоновић имали две лепе емисије на локалној телевизији на астрономске теме. Емисије нису остале без одјека, једна од њих се репризирала неколико пута. Убрзо је покренута иницијатива за оснивање астрономског друштва.

Друштво је основано 16. маја 2001. под именом *Магеланов облак* и уписано је у Регистар удружења грађана под редним бројем 2735, лист број 983. Оснивачи Друштва су професори Математичког факултета Жарко Мијајловић (претседник Друштва) и Стево Шеган и студенти географије из Прокупља, Алаксандар Ваљаревић и Алесандар Симоновић. Чланови Управног одбора су Душан Ђирић, професор Универзитета у Нишу, од 2005. и Надежда Пејовић, професор Математичког Факултета у Београду и др Стојан Обрадовић, професор физике у Гимназији у Прокупљу. У овом тренутку Друштво има двадесетак чланова, углавном студената, ђака и професора из Прокупља.

Прва седница Друштва одржана је 8. септембра 2001. у Прокупачкој гимназији, када је изабрана Управа у поменутом саставу. Ђорђе Ваљаревић, директор Гимназије, а затим Мијајловић и Шеган изложили су стручне и научне циљеве Друштва, а затим су присутни постављали разна питања која су се односила на астрономију и “гледање звезда”. Локална телевизија пригодном емисијом обележила је овај скуп.

По завршетку састанка, Шеган, Ваљаревић, Симоновић и Мијајловић обишли су места на оближњој планини Видојевици где би се евентуално изградила посматрачка станица Друштва. Ово друштво отишло је на врх Видојевице. Дан је био изузетно леп, небо једва прошарано облацима, док је видљивост била изузетна, протезала се сигурно преко сто километара. Тако, као на длану виделе су се оближње планине: Јастребац, Радан планина, Ргајски висови, веома добро Сува планина и врх неке планине иза Јастрепца, вероватно Јухор планине. У Топличкој долини, Добричу и Пустој реци исцртавали су се засеоци и локални путеви. Лепо су се разазнавале зграде у Нишу и Лесковцу, градовима удаљенима 30-так километара у ваздушној линији. Разгледајући околину и уживајући у прелепом погледу, постало нам је јасно како је ова планина добила своје име. Стојећи на самом врху планине приметили смо чудан феномен: адијабатско струјање ваздуха. Наиме, из подножја, са југозападне стране, ступао је топао ваздух, док је са североисточне стране долазила хладна струја. Температурна разлика износила је десетак Целзијусових степени.

Експедиција је искористила прилику и посматрала Сунце помоћу малог аутоматизованог рефрактора Mead ETX 60AT, отвора 60 мм и филтра за Сунце. На Сунцу су примећене четири крупне пеге распоређене око екватора, затим група светлијих и мањих пега које су се налазиле јужније од екватора. Јасно су се разликовали детаљи, облик пега и сенки.

Иначе су током протеклог лета, али и претходне године, Мијајловић, Ваљаревић и Симоновић тражили погодно место где би се изградио посматрачки павиљон Друштва и у њему сместио телескоп. У једној таквој експедицији, током лета 2001, био је и Стево Шеган. Приликом обиласка

врха Видојевице, Стево Шеган је је изрекао кључну изјаву, *да на том месту не може да се гради посматрачки павиљон у аматерске сврхе, већ једино професионална посматрачка станица* и подсетио на стари пројекат од пре 20 година о изградњи једног таквог објекта. Истог тренутка родила се замисао да се покрене иницијатива за обнављање тог пројекта.

2. Покретање иницијативе

Током 2001. све до септембра, Друштво је трагало за погодним местом за изградњу малог посматрачког павиљона и у ту сврху контактирало је са представницима Општине Прокупља. Постојала је усмена сагласност челника Општине да се изађе усусрет Друштву. После неколико састанака, почетком септембра упутио сам писани захтев Општини са молбом да нам се додели локација на месту Бели камен, непуна 2 километара од врха Видојевице, видети прилог (А). После експедиције 8. септембра и Шеганове изјаве, приступ овој замисли савим се изменио. Идеја о изградњи аматерског посматрачког павиљона отишла је у други план, покренута је иницијатива за изградњу професионалне астрономске станице. Замисао је први пут представљена на првом јесењем Научно-наставном већу Математичког факултета, као и мишљење Катедре за астрономију, видети прилог (Б). Овај документ потписала је управник Катедре Надежда Пејовић. Иницијатива је усвојена на Већу и за координаторе за њену реализацију постављени су Мијајловић и Шеган. Тих дана о тој иницијативи обавештена је и АОБ, односно њен директор и наш водећи астроном Милан Димитријевић, који је иницијативу поздравио и подржао. Током његовог директорског мандата посао око реализације иницијативе углавном је препустио Комисији, али је пратио њен рад и врло коректно и промптно доносио одлуке испред АОБ које су се тичале овог пројекта. О томе је Душан Ћирић такође обавестио и Филозофски факултет у Нишу, односно његов Институт за физику. Све ове установе биле су заинтересоване за изградњу посматрачке станице, и у то време постојала је идеја да се такав објекат изгради и користи у оквиру конзорцијума ових установа.

С обзиром на промењен захтев, да се гради професионална станица, почетком октобра 2001. Математички факултет је добио писмо подршке од Општине Прокупља за остверење ове иницијативе, видети прилог (Ц). Догађања су се потом убрзала. Установљено је да је неопходан титулар на којег би гласила сва формална документа у вези иницијативе и изградње АСВ. Тадашња управа МАТФ одбила је да Факултет буде титулар. Уз сагласност свих учесника договорено је да то буде АОБ, што је она и прихватила. Научна већа поменутих установа формирала су комисију за спровођење иницијативе у саставу: Ж. Мијајловић (координатор), С. Шеган (испред МАТФ), З. Кнежевић (испред АОБ), Д. Ћирић (испред ФФ у Нишу)

и М. Јоксић (испред Општине Прокупље). Шта је био задатак Комисије, може се видети у прилогу (Д), допису Управном одбору АОБ.

Врх Видојевице био је у надлежности Војске Југославије, те градња није била могућа без њене дозволе. То је био разлог што према претходном пројекту из осамдесетих није било могуће градити опсерваторију на овом месту, већ на суседном вису. Овог пута ВЈ је у потпуности и љубазно изашла у сусрет овој иницијативи, видети прилог (Е), са обећањем да ће помоћи у инфраструктурним радовима и упућени смо на Генералштаб ВЈ за добијање дозволе за градњу. Упутио сам допис надлежном генералу Гордићу, видети прилог (Ф), који је убрзо примио Шегана и мене. Почетком јануара 2002. из Генералштаба је добијена сагласност за градњу.

3. Остварење иницијативе

Већ октобра 2001. Геодетска управа општине Прокупља извршила је мерења на месту на којем је требало изградити станицу. У току је било добијање сагласности од Општине Прокупља за уступање земљишта. Јануара месеца Шеган је представио свој елаборат за изградњу станице. За градњу био је неопходан новац. Очи су биле упрте у Министарство науке Србије.

Први контакт са Министарством, заправо тадашњим министром Драганом Домазетом, остварио је у пролеће 2002. Душан Ђирић који је лично познавао Домазета, усмено је представио идеју Министру приликом једног његовог боравка у Нишу. Одмах потом, 19. априла 2002. обратио сам се Домазету путем електронске поште, видети прилог (Г), у којем сам изнова представио идеју о озградњи АСВ и замолио га да прими представнике Комисије. Министар је одмах позитивно одговорио на моју молбу, видети прилог (Х). Маја месеца 2002. одржан је тим поводом састанак у Министарству. Комисију су представљали С. Шеган, И. Винце (З. Кнежевић је био на неком путу) и Ж. Мијајловић. Поред Домазета, састанку је присуствовао и г. Матић, помоћник Министра. Том приликом Министру је представљен и груби финансијски план трошкова пројекта. Пројекат је оставио позитиван утисак на Министра и његовог помоћника. Домазет је обећао да ће изнети наш захтев на Колегијум. Штавише, Министров помоћник Матић упитао је зашто наш пројекат не предвиђа одмах постављање великог телескопа отвора 2 м. Представници су одговорили да је ипак потребна најпре испитати услове (астроклиматске и друге), да би се одредио оптимални инструмент за ово место. После пар месеци и више интервенција, званичних и незваничних, Министарство је најзад донело позитивну одлуку. То је било почетком лета 2002. АОБ је постала и званично титулар пред Министарством и једини носилац пројекта изградње АСВ. Конзорцијум окупљен око пројекта од тог тренутка полако одлази у други

план. Негде у то време, Зоран Кнежевић је постао нови директор АОБ, и он је преузео у потпуности вођење овог пројекта.

Чланови Комисије ван АОБ ипак су са великим ентузијазмом наставили активности око изградње АСВ. С обзиром да сам пореклом из Топличког краја, природно је било да се бавим комуникацијом са људима из Прокупачке Општине. Ова активност углавном се односила на прибављање разних дозвола неопходних за изградњу, а вероватно је највећи домет то што је Општина бесплатно уступила земљиште за АСВ, неких 6000 м². Организовао сам неколико посета Прокупљу, до данас десетак, којом приликом су професори МАТФ (С. Шеган, Ж. Мијајловић, Н. Пејовић, А. Липковски, М. Рашковић, О. Атанацковић, А. Јовановић, Ј. Милоградов-Турин) и научни саветници АОБ (З. Кнежевић, С. Нинковић, М. Димитријевић) одржали више предавања за јавност и школску омладину из астрономије и о пројекту АСВ. Наступало се на локалној телевизији и на радију. Ови наступи изазвали су доста велику пажњу у локалној јавности, а посете су често биле догађај дана у Прокупљу. У већини тих прилика прављене су експедиције на Видојевицу. Посебно је запамћена експедиција (Кнежевић, Мијајловић, Липковски, Ваљаревић, Симоновић) у зиму 2003. када је планина била покривена дубоким снегом и непроходна, те се цео подухват претворио у мокру и промрзлу авантуру. Том приликом врх Видојевице нисмо успели да освојимо. Средства за финансирање ових посета долазила су са разних страна: МАТФ, Општина Прокупље, друштво *Магеланов облак*, а није била занемарљива ни моја лична укљученост у том погледу. Од 2004. АОБ је организовала посете својих чланова Прокупљу и своје експедиције на Видојевицу.

По Шегановој замисли направљен је детаљан пројекат целог комплекса АСВ. Пројекат је урадио Биро 59, главни архитекта М. Кеџман, а завршен је крајем 2003. Пројекат је постављен доста амбициозно и према њему АСВ треба да се састоји од четири посматрачка павиљона и стамбеног павиљона за посматраче и истраживаче. У првој фази, коју заправо у овом тренутку финансира Министарство науке, било је замишљено да се гради стамбени павиљон и два мала посматрачка павиљона (АСВ1, АСВ2) са рефлекторима отвора 60 см. Један павиљон служио би у потпуности за истраживачке потребе АОБ (АСВ1), други (АСВ2) у школске сврхе и за рад чланова друштва *Магеланов облак*. У каснијој фази градили би се средњи павиљон у којем би био смештен телескоп отвора 1м и велики павиљон за телескоп отвора 2 м. До пристизања пара из Министарства, ове активности, као и израду комплетног пројекта, углавном је финансирао МАТФ, укупно око 10000 ЕУР. То је било тако пре свега захваљујући благонаклоном гледању на ове активности декана А. Липковског и потом Н. Бокан, што се доста разликовало од става претходне управе МАТФ коју је до краја 2002. предводио декан З. Каделбург и продекан Д. Радуновић.

Прошло је годину дана од одлуке Министарства да финансира пројекат АСВ до фактичке доделе новца. Први новац одобрен је 2003. Од тих пара купљен је рефлектор отвора 60 см од немачке фирме ASTROОПТИК са пратећом опремом. Занимљиво је како је дошло до одлуке о куповини телескопа. На састанку којем су присуствовали З. Кнежевић, И. Винце, С. Шеган, В. Протић-Бенишек и Ж. Мијајловић, део астронома сматрао је да је довољно да се купи телескоп од 40 см, у тренутку споменут је и телескоп од 20 см, па и телескоп за астрономе аматере марке Mead. То резонување вероватно је било оправдано са професионалног становишта јер је овим инструментом требало само испитати астрономске услове на месту градње ради избора већег инструмента. Оштро сам се успротивио овим идејама, имајући у виду да су прве релативације пројекта често и једине и што би овим идеја пројекта била извесно деградирана. Ова група се на крају сложила да треба купити телескоп отвора 60 см, док је избор телескопа и реализација набавке препуштена Шегану. Телескоп је убрзо наручен и после неких непотребних одлагања телескоп са опремом стигао је 2004.

Мада је већ 2004. новац био одобрен Опсерваторији, градња није започета. Доста се одуговлачило са прибављањем неопходних дозвола, али како је Иштван Винце једном приликом рекао, замајац је покренут и он се више није могао зауставити. Те године ипак је прикупљена сва неопходна документација и одабран је извођач радова из Београда за којег ће се касније испоставити да је доста несолидан, бар када је реч о поштовању рокова и услова уговора. Мора се рећи и чињеница да актуелни директор АОБ није имао значајнију подршку у том послу од већине истраживача са АОБ. У једном разговору са једним млађим чланом АОБ сазнао сам да код младих истраживача АОБ постоји одбојност према овом пројекту. Њихова преференција била су путовања и посматрања са великих светских опсерваторија

Комисија у поменутом саставу престала је да ради 2004. То се десило после састанка у лето те године којем су присуствовали З. Кнежевић, Г. Ђурашевић, В. Протић-Бенишек, С. Шеган, Ж. Мијајловић и два представника из Прокупља, од којих је један био М. Јоксић. Тада је од стране АОБ предочено да се добијеним средствима не може градити други мали посматрачки павиљон (АСВ2) за школске потребе и за друштво *Магеланов облак*. С друге стране, све до тада подразумевала се намера за изградњу и тог павиљона, што се уосталом провлачило кроз разне документе и сагласности које је давала Општина Прокупље. Поводом тог обавештења код мене, као претседника Друштва, и представника из Прокупља који су све до тог момента били у супротном уверењу појавила се нелагодност. У расправи која је потом уследила, ситуација се толико затегла да су поједини представници АОБ најавили могућност одустајања од ове локације! Своје

дилеме брзо сам разрешио, одустао испред Друштва од захтева за павиљоном, с предлогом да се то место уступи за изградњу, у некој будућности, посматрачког павиљона МАТФ, што је прихваћено. Убрзо је Стево Шеган сасвим изашао из свих активности везаних за пројекат АСВ, највећим делом због несагласности око начина реализације пројекта и избора извођача пројекта. Имајући посебан поглед на овај пројекат, остао сам неформално укључен у те активности колико тај статус дозвољава.

У лето 2005. започета је градња стамбеног павиљона и посматрачког павиљона. С обзиром да је лето 2006. већ одмакло и да радови још увек нису настављени, неизвесно је да ће се ова прва фаза завршити током те године.

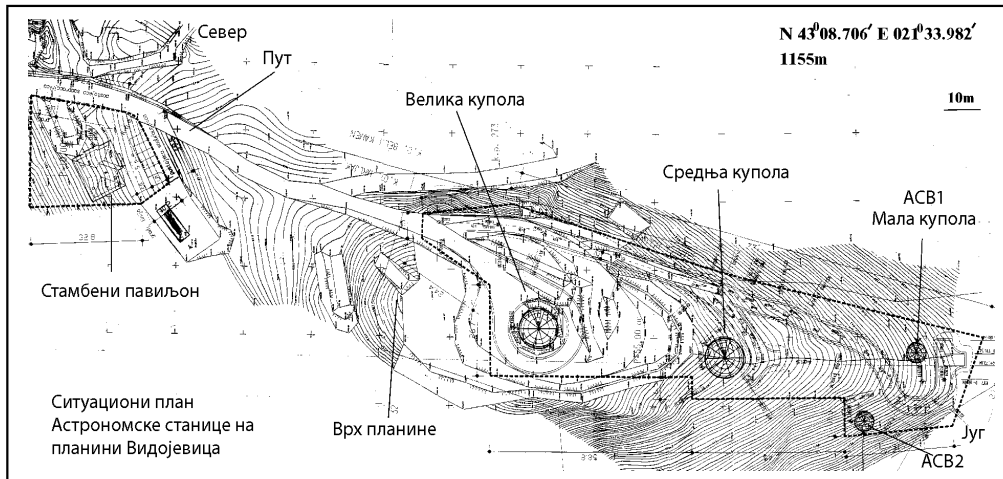
У пролеће 2005. МАТФ је основао комисију коју су чинили Н. Пејовић и Ж. Мијајловић чији је задатак био да се реализује градња школског павиљона МАТФ у оквиру комплекса АСВ. У међувремену направљен је споразум између АСВ и МАТФ о сарадањи и коришћењу АСВ. Такође је Факултету уступљено 200 м² на месту где треба изградити његов павиљон. Ова Комисија заједно са шефом Катедре за астрономију МАТФ, Трајчетом Ангеловим, доставила је комплетне пројекте Министарству науке и Министарству просвете за изградњу школског павиљона. Мада су чланови ове комисије заједно са деканом МАТФ били љубазно примани од стране високох представника оба Министарства, до сада отуда никакав одговор није стигао. Ипак доприноса има. Н. Пејовић успела је да организије факултативну наставу из астрономије у Гимназији у Прокупљу и низ предавања из ове науке током 2006. које су држали професори из Београда.

4. Место изградње АСВ

Комплекс АСВ налази се на врху планине Видојевица (1155 м, N43⁰ 08.706' E021⁰ 33.982') у јужној Србији и удаљен је око 20 км путем према југу од Прокупља (30.000 становника). Остала места која су релативно близу АСВ су Ниш, око 30 км северо-источно, и Лесковац, око 30 км југо-источно. Врх планине, који локално становништво назива “Бандера”, је скоро раван и заузима око 1000 м². Главни пут који води од Прокупља је у добром стању и пролази око 2.5 км од Станице. Макадамски пут везује главни пут и АСВ. Инфраструктура на самом месту је добра, постоји трансформаторска станица и у близини извор са свежом водом. Нема значајнијих препрека на хоризонту. Небо је отворено, нарочито према југу. Светлосно загађење је занемарљиво, истина постоје трагови загађења према северу које долази од Прокупља. Ово место је изабрано пре свега због добрих астрометеоролошких услова који су међу најбољим у Србији.

АСТРОНОМСКА СТАНИЦА НА ВИДОЈЕВИЦИ

Изабрана литература о АСВ

- Технички пројект и план конструкције АСВ*, гл. архитекта М. Кеџман, Биро 59, Београд, 2003.
- Мијажловић, Џ., Валјаревић, А., Симоновић, А.: 2006, *Climate properties of the Toplica region*, Proc. of XIV national conference of astronomers of Serbia and Montenegro, ed. Zoran Knežević, Zorica Cvetković and Milan M. Ćirković. *Publ. Astron. Obs. Belgrade*, **80**, 361.
- Ninković, S., Pejović, N., Mićajlović, Ž.: 2006, *Astronomical Station Vidojevica*, Proc. Solar and stellar physics through eclipses 29-29 March, 2006, Side-Antalya, Turkey, 2006, ed. O. Demicran, S. O. Selam, Ankara University Observatory, Ankara, 5 pages, in press..
- Pejović, N., Mićajlović, Ž.: 2006, "The Project ASV", The 5th Bulgarian-Serbian Conference on Astronomy, May 9-12, 2006, Sofia, ed. M. Tsvetkov, L. Filipov, M. Dimitrijević, L. Popović, BAS, Heron Press, Sofia, in press..
- Шеган, С.: 2002, *Елаборат за опремање астрономске станице*, 22 стр, Математички факултет.
- Šegan, S., Knežević, Z., Mićajlović, Ž., Valjarević, A., Simonović, A.: 2002, *Astronomical Observatory at the mountain Vidojevica*, XIII national conference of astronomers of Serbia and Montenegro, Belgrade, Poster, presented but not published.

ASTRONOMICAL STATION ON VIDOJEVICA

The initiative to build an Astronomical station on the mountain Vidojevica started in 2001. Its building started in 2004 and the finishment of works is expected during 2006. The aim of this article is to present how the idea for its building was created and the role of institutions and persons in the development of this idea. As an appendix are presented documents concerning its building.

Прилог А

Predsedniku Opštine Prokuplja

Draganu Milentijeviću,

Prokuplje, 07.09.2001.

Poštovani gospodine Milentijeviću,

Verovatno vam je poznato da je nedavno u Prokuplju osnovano amatersko astronomsko društvo *Magelanov oblak*. Cilj ovog društva je da okupi amatere astronome iz Topličkog kraja, ali isto tako da medju omladinom Toplice, studentima i srednjoškolicima, vrši popularizaciju ove lepe nauke. U tom smislu Društvo planira da organizuje niz posmatranja i predavanja iz astronomije i drugih srodnih matematičkih i prirodnih nauka. Očekujemo da će medju predavačima biti i istaknuti profesori sa naših univerziteta.

Povodom osnivanja Društva, osnivače Društva, Žarka Mijajlovića, Aleksandra Valjarevića i Aleksandra Simonovića, avgusta meseca ove godine primile su vaše kolege iz Opštine g. Milorad Primak, g. Dragan Mrdaković i g. Milivoje Joksić. U tom razgovoru predstavili smo ciljeve Društva i perspektive njegovog rada. Takodje smo u razgovoru od vaših kolega dobili načelnu podršku da se Društvu obezbedi prostor na lokaciji Beli kamen, gde bi se izgradio posmatrački paviljon u kojem bi bio smešten istrument, astronomski teleskop.

U ovom trenutku Društvo ima na raspolaganju jedan teleskop Njutnovog tipa, otvora 23 cm, f/8, okulare, nekoliko desetina knjiga, i jedan računar. U bliskoj budućnosti očekujemo da se poveća obim opreme Društva i negova biblioteka. Zato vas u ime Društva molim da Opština razmotri mogućnost da Društvu dodeli na raspolaganje sledeće:

1. Plac do 30 ari na određenoj lokaciji na mestu Beli kamen. Plac bi se koristio za izgradnju posmatračkog paviljona.
2. Jednu prostoriju u Prokuplju, gde bi bilo sedište Društva. Tu bi se čuvao deo opreme, čiji su pojedini delovi skupi i dosta se teško do njih dolazi. Takodje, ovde bi se čuvao deo biblioteke. Najzad, u toj prostoriji ostvarivao bi se kontakt sa javnošću i pojedincima zainteresovanim za rad Društva.

U nadi da ćete razmotriti molbe iz ovog pisma i deo njih pozitivno rešiti, srdačno vas pozdravlja

Dr Žarko Mijajlović,

redovni profesor Matematičkog fakulteta u Beogradu

Predsednik društva *Magelanov oblak*

- Prilozi: 1. Akt o osnivanju društva
2. Statut Društva
3. Predprojekat za paviljon

АСТРОНОМСКА СТАНИЦА НА ВИДОЈЕВИЦИ

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ
Бр. 292
15-03
Београд, Студентски трг 18
Телефон: 630-21

Прилог Б

NADLEŽNIMA U OPŠTINI PROKUPLJE

Beograd, 24. septmbar 2001.

P R E D M E T: Mišljenje Katedre za astronomiju Matematičkog fakulteta

Proteklih meseci ponovo je restaurirana ideja o igradnji Astronomske visinske stanice u području administrativne nadležnosti opštine Prokuplje. Podsećamo da je polovinom osamdesetih godina izrađen preliminarni projekat igradnje astronomske visinske stanice na jednom od planinskih vrhova u okolini Prokuplja i da je taj projekat usvojen na sednici Vlade Srbije. Projekat je bio zasnovan na veoma detaljnom ispitivanju astro-klimatskih uslova u okolini Prokuplja.

Posle deceniju i po ideja je vaskrsela, posebno zahvaljujući inicijativi našeg kolege Prof.dr Žarka Mijajlovića. Na osnovi izveštaja o veoma pozitivnom prihvatanju ove ideje od strane opštinskih rukovodilaca i jedne grupe mladih entuzijasta, kao i činjenice da je nedavno osnovano amatersko astronomsko društvo "Magelanov oblak", katedra za astronomiju se priključuje inicijativi i:

1. daje punu podršku svim dosadašnjim naporima i rezultatima na rehabilitaciji ideje o prisustvu astronomije u tom području
2. predlaže da se snage za dalju realizaciju svih planova i ideja udruže
3. predlaže da se obrazuje zvanično telo, recimo Komisija za izgradnju visinske stanice, koju bi obrazovali po jedan predstavnik opštine Prokuplje, astronomskog društva "Magelanov oblak", katedre za astronomiju, Astronomske opservatorije i 2 predstavnika društveno političke zajednice, po jedan iz regiona i jedan iz Republike
4. da koordinatori rada te komisije budu Prof. dr Žarko Mijajlović i Prof. dr Stevo Šegan
5. da komisija preuzme svu dokumentaciju koja se tiče ranijih projekata izgradnje Visinske astro-stanice
6. da se razmotri najnovija inicijativa o izboru položaja za Visinsku stanicu na mestu zvanom vrh Bandera (1154m) na planini Vidojevici, desetak kilometara od Prokuplja
7. da se taj predlog usvoji, ukoliko se ne pojave dodatni momenti koji bi ili stručno ili administrativno to onemogućili

Napominjemo da se iz izveštaja naših kolega vidi da navedena lokacija ima brojne prednosti i kvalitete potrebne za predviđenu funkciju i to:

- nadmorska visina preko 1000m
- površina terena reda 25-50 ari
- zona najviše kote je bez vizuelnih prepreka u nivou horizonta
- pristup lokaciji je putem tvrde podloge, kvaliteta dovoljnog da se može prići automobilom
- mogućnost snabdevanja kvalitetna
- elektroenergetski priključak postoji (trafo stanica na 50 metara!!!)
- posebne mogućnosti autonomije (elektrocentrala na vetar, meteo-centar, solarni kapaciteti i sl.)

U smislu prethodnog teksta, molimo nadležne u opštini Prokuplje da razmotre mogućnost:

1. Pregled terena i snimanje, geodetsko i dokumentarno
2. Konačni izbor terena i izvod iz geodetskih podloga sa odgovarajućim rešenjima
3. Određivanje titulara

Napominjemo da je kroz konsultacije i dogovore iskristalisana ideja da je realizacija ovakvog projekta fazna i da to proističe iz potrebe da se izbegnu veliki finansijski i materijalni napori bilo kog učesnika u ovoj inicijativi. Naravno, očekujemo da ćemo kroz zajedničku i pojedinačnu inicijativu na planu marketinga celog poduhvata i realizacije, uspeti da nađemo realne izvore za ubrzaniju realizaciju. Za sada je važno da pristupimo realizaciji amaterskog dela programa i instalacija, da bi se kroz okupljanje mladih ljubitelja astronomije dobila nova mogućnost za proširenje aktivnosti i stvaranje jedne osnove za trajno zapošljavanje stotinak ljudi uz astronomiju.

U tom smislu, Katedra za astronomiju će u okviru svojih nadležnosti preduzeti sve potrebne administrativne korake ka realizaciji celog poduhvata, ali je skoro neophodan korak da se konačno privede kraju i procedura izbora lokacije i njene administrativne legalizacije.

U međuvremenu ćemo se pozabaviti ostalim problemima, definisanjem posmatračkih programa i njihovih rukovodilaca, organizacijom saradnje na stručnom i obrazovnom planu, i sl.

Upravnik katedre za astronomiju:

Prof. dr Nadežda Pejović

Nadežda Pejović

ЖАРКО МИЈАЛЛОВИЋ

Прилог Ц

Република Србија
СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ
ИЗВРШНИ ОДБОР
Број: сл.
05.10.2001. године
ПРОКУПЉЕ

ПИСМО ПОДРШКЕ СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ ИЗГРАДЊИ НАУЧНЕ СТАНИЦЕ НА КОТИ 1155

Образложење

1. Поводом активности на реализацији објекта Скупштина општине Прокупље утврдила да је будући објекат под јурисдикцијом земљишта Скупштине општине Прокупље.
2. Такође је утврђено да постоје специфични и крајње јединствени услови за постојање једне врхунске научне установе која је важна за сам град Прокупље па и за читаву Србију.
3. Документом који је достављен Скупштини општине Прокупље од стране Природно-математичког факултета у Београду утврђена је пуна сарадња релевантних и наведених установа.
4. Могућа је научна сарадња са свим образовним установама у земљи. Установљена је могућа сарадња између Научне станице и Скупштине општине Прокупље која ће законски утврђеним програмом реализовати едукацију и образовање младих.
5. Овај документ уз све постојеће приложене документе, служи као основна подршка Извршног одбора Скупштине општине Прокупље за веродостојност и истрајност при будућој изградњи и реализацији научне станице и опсерваторије која припада и под надлежност је Скупштине општине Прокупље.
6. Постоје адекватни и крајње принципијелни докази за то које је Скупштина општине Прокупље размотрила и прихватила.

Прилог Д

Upravnom odboru Astronomske opservatorije u Beogradu

Želimo da vas obavestimo da je u toku inicijativa za izgradnju visinske astronomske stanice na planini Vidojevici kod Prokuplja. Ova inicijativa do sada je podržana od strane Naučnog veća Matematičkog fakulteta u Beogradu (23.11.2001), Naučnog veća Astronomske opservatorije u Beogradu (13.12.2001) i Skupštine opštine Prokuplja (5.10.2001). Očekujemo da će na Naučnom veću Prirodno-matematičkog fakulteta u Nišu, koja treba da se održi 26.12.2001, biti usvojena slična odluka. Takodje je na održanim skupovima navedenih institucija prihvaćen predlog za "Komisiju za visinsku stanicu u izgradnji" u sastavu:

1. Dr Žarko Mijajlović, redovni profesor Matematičkog fakulteta.
2. Dr Stevo Šegan, vanredni profesor Matematičkog fakulteta.
3. Dr Zoran Knežević, naučni savetnik Astronomske opservatorije u Beogradu.
4. Dr Dušan Ćirić, vanredni profesor Prirodnomatematičkog fakulteta u Nišu.
5. G. Milivoje Joksić, Predsednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Prokuplja.

Zadatak Komisije je da dalje sprovodi ovu inicijativu i prikupi neophodnu dokumentaciju za izgradnju visinske stanice. Prvi i osnovni zadatak Komisije je da što pre predloži titulara za izgradnju stanice, u zavisnosti od osnovne namene stanice. U konsultacijama sa navedenim institucijama i imajući u vidu naučne i stručne razloge, Komisija je ustanovila da je za dalji razvoj astronomskih nauka u Srbiji i realizaciju ovog projekta najbolje da titular, tj. vlasnik visinske stanice, bude Astronomska opservatorija u Beogradu. Razlozi za izgradnju visinske stanice predstavljani su priloženoj dokumentaciji. Od svih razloga izdvajamo činjenicu da je na tom mestu trebalo da se osamdestih godina prošlog veka izgradi visinska stanica, da postoji projekat za njenu izgradnju i da ova inicijativa zapravo predstavlja oživljavanje tog projekta. Naučno veće Astronomske opservatorije na svojoj poslednjoj sednici održanoj 13.12.2001. takodje je donelo odluku da se Upravnom odboru predloži da titular bude Astronomska opservatorija u Beogradu.

Takodje napominjemo da je u svom radu Komisija došla do tačke odakle dalje nije moguće sprovoditi inicijativu za realizaciju ovog projekta bez utvrđivanja titulara. Naime sve dozvole koje se odnose na izgradnju, koje se moraju dobiti od strane Opštine Prokuplja i Vojske Jugoslavije, moraju glasiti na titulara. Stoga, Komisija predlaže Upravnom odboru Astronomske opservatorije:

Da Astronomska Opservatorija u Beogradu prihvati da bude titular visinske stanice na planini Vidojevici (kota 1155) kod Prokuplja.

24.12.2001.

Za Komisiju

Dr Žarko Mijajlović

Dr Stevo Šegan

Dr Zoran Knežević

ЖАРКО МИЈАЈЛОВИЋ

Прилог Е

СЛУЖБЕНА ЗАБЕЛЕШКА
САЧИЊЕНА У ПРОСТОРИЈАМА СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ
ДАНА 30.10.2001. ГОДИНЕ

Присутни:

1. Испред Војске Југославије:

- пуковник Јанковић Миодраг
- пуковник Станковић Зоран
- пуковник Марјановић Слободан
- мајор Илић Мирослав

2. Испред подносиоца захтева за изградњу висинске станице:

- Мијајловић Жарко, професор
- Шеган Стеван, ванредни професор
- Ђирић Душан, ванредни професор

3. Испред СО-е Прокупље

- Јоксић Миливоје, председник Извршног одбора СО-е Прокупље

Дана 30.10.2001. године радна група у напред наведеном саставу извршила је непосредно извиђање терена на планини Видојевици – објекат „Бандера,, на коме ће се градити висинска станица.

При извиђању је утврђено да постоје сви неопходни технички услови за изградњу висинске станице. До самог објекта постоји изграђен макадамски пут који је градила Војска Југославије у току 2001. године и исти се налази у одличном стању. Такође постоји изграђена трафо-станица власништво Електродистрибуције – Погона из Прокупља.

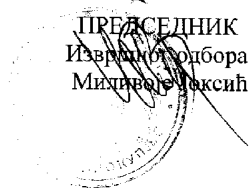
Земљиште на коме ће се градити висинска станица је власништво Општине Прокупље.

Након извршеног извиђања на радном састанку је закључено следеће:

1. Неопходно је дефинисати титулара – власника будуће висинске станице ради покретања поступка око добијања потребних докумената за изградњу објекта.
2. Да се изврши ревизија постојећег пројекта астрономске станице који је израдио Институт „Кирило Савић,, из Београда.
3. Да се достави писани захтев Скупштини општине Прокупље ради добијања на коришћење наведеног земљишта планираног за изградњу висинске станице.
4. Да се достави захтев СМО – СГУД ради добијања сагласности за изградњу висинске станице са дефинисаним условима.

За ИНВЕСТИТОР-а
Мијајловић Жарко

Žarko Mijajlovic

ПРЕДСТАВНИК ВЈ
Пук. Јанковић Миодраг

Miodrag Janovic

General štab Vojske Jugoslavije
RV i PVO
General Radomir Gordić

Прилог Ф

Beograd, 07.10.2001.

Poštovani gospodine Generale

Nedavno je u Prokuplju osnovano astronomsko društvo *Magelanov oblak*. Cilj Društva je da okupi astronome-amatere iz Topličkog kraja, ali isto tako da među omladinom Toplice, studentima i srednjoškolcima, vrši popularizaciju ove lepe nauke i drugih srodnih matematičkih i prirodnih nauka. S druge strane, beogradski profesionalni astronomi i Katedra za astronomiju Matematičkog fakulteta u Beogradu u ovoj aktivnosti vidi mogućnost da se sprovede pilot-projekat za izgradnju visinske stanice na planini Vidojevici pored Prokuplja koja bi se koristila, takodje, u profesionalne posmatračke svrhe. Naime, još u prethodnoj Jugoslaviji utvrđeno je da je ta lokacija, imajući u vidu meteorološke uslove, svetlosno zagadjenje i položaj, najbolje mesto u celoj bivšoj Jugoslaviji za izgradnju jedne takve stanice. Tim povodom osamdesetih godina prošlog veka Matematički fakultet (tada Prirodno-matematički fakultet, Odsek za matematiku, mehaniku i astronomiju) i Beogradska observatorija uradili su projekat za izgradnju observatorije na Vidojevici koji je prihvaćen od tadašnje Vlade Srbije. Na žalost, iz materijalnih razloga taj projekat nije do sada ostvaren.

Tokom prošle godine, a naročito ovog leta, obilazili smo najvišu kotu na Vidojevici (1155m, kod Belog kamena), tamo vršili astronomska posmatranja, uradili predprojekt i preduzeli geodetske, administrativne i druge radnje u vezi izgradnje stanice. Odlukom Skupštine opštine Prokuplje, ta lokacija, koja je inače u vlasništvu Opštine, dodeljena je Društvu upravo u te svrhe. Prilikom poslednjeg obilaska tog mesta, krajem septembra, susreli smo se grupom oficira koji su nas obavestili da Vojska Jugoslavije priprema izgradnju odredjenog vojnog objekta na tom mestu. Takodje smo razuneli da sa obzirom na ovu, za nas novu okolnost, nije moguće započeti gradnju visinske stanice pre dogovora sa vojnim vlastima. U srdačnom razgovoru sa oficirima nagoveštena je mogućnost da se stanica izgradi pored vojnog objekta, ali da su sva ta pitanja u vašoj nadležnosti. S druge strane nalazimo se u fazi izrade definitivnog projekta, prikupljanju sredstava za izgradnju stanice i pripremaju se projekti vezani za njen rad. Stoga vas molim da što je pre moguće primite delegaciju ispred Društva i profesionalnih astronoma da bismo raspravili sva ova pitanja. Takodje vam predlažem da na istom sastanku razmotrimo mogućnost saradnje vezanu za primene astronomije i rad ove stanice za potrebe Vojske.

U nadi da ćete brzo razmotriti ovo pismo srdačno vas pozdravlja

Dr Žarko Mijajlović,
redovni profesor Matematičkog fakulteta u Beogradu
Predsednik društva *Magelanov oblak*

ЖАРКО МИЈАЈЛОВИЋ

Dr Dragan Domazet,
Ministar za nauku Srbije
exp:
Dr Žarko Mijajlović, redovni profesor
Matematički fakultet u Beogradu,
Studentski trg 16, 11000 Beograd
e-mail: zarkom@mi.sanu.ac.yu
tel. 630-151, 639-954 (Mat. fakultet)

Прилог Г

Beograd, 19.04.2002

Poštovani gospodine Ministre

Najpre vas molim za izvinjenje što vam se ovako obraćam i oduzimam vam dragoceno vreme. Razloge zbog kojih vam se javljam izneo vam je dr Dušan Ćirić, profesor matematike na Univerzitetu u Nišu. On me je i obavestio da vam se mogu obratiti na ovaj način.

Izgradnja Astronomske stanice na Vidojevici kod Prokuplja.

Naime, već više od dvadeset godina postoji ideja da se na toj lokaciji izgradi astronomska stanica. Sredinom osamdesetih prošlog veka malo je nedostajalo da se ona i ostvari s obzirom da je ondašnja Vlada Srbije odobrila projekt za izgradnju. Tada je usledio dobro nam poznat niz događaja i tako je izvršenje projekta zaustavljeno. Ima više raloga za izgradnju ove stanice od kojih ovde izdvajam dva. Prvi se odnosi na veoma loše uslove posmatranja iz Opservatorije u Beogradu, s obzirom na atmosfersko i svetlosno zagađenje. Drugi je, da je ova lokacija jedno od najboljih mesta bila i u prethodnoj Jugoslaviji (SFRJ) za izgradnju jednog ovakvog naučnog objekta s obziroma astro-klimatske uslove.

Prošle godine pokrenuta je ponovo inicijativa za izgradnju Astronomske stanice na planini Vidojevici, i to od strane Astronomske opservatorije u Beogradu, Matematičkog fakulteta u Beogradu, Prirodnomatematičkog fakulteta u Nišu i Skupštine opštine Prokuplja, na čijoj bi se teritoriji nalazila Astronomska stanica. Formirana je i Komisija za ostvarenje ove inicijative i do sada je Komisija uspela da dobije neophodne dozvole od opštine Prokuplja i Vojske Jugoslavije za izgradnju stanice na određenoj lokaciji. Takođe je s tim u vezi Astronomska opservatorija učestvovala na konkursu vašeg Ministarstva za fundamentalne projekte.

Kako je pred nama leto kada se mogu započeti makar osnovni radovi u vezi izgradnje i rada Astronomske stanice, obraćam vam se ispred pomenute Komisije za sprovođenje inicijative za njenu izgradnju (čiji sam inače predsednik) za određenu materijalnu podršku. U ovom trenutku u planu je izgradnja pomoćnog posmatračkog paviljona i stambenog paviljona. Želimo da napomenemo da je Opština Prokuplja u tu svrhu besplatno ustupila zemljište za izgradnju, dok od VJ imamo obećanje da će uraditi grube građevinske radove (prilazni put je već uradila, a postoje i drugi elementi infrastrukture: trafo-stanica, komunikacioni stub i drugo). Takođe očekujemo, s obzirom na obećanja, donacije od pojedinaca i preduzeća iz Topličkog kraja. Ipak, sve to nije dovoljno, te bi faktička podrška Ministarstva bila od suštinskog značaja za ostvarenje ovog projekta.

U prilogu ovog pisma nalaze se neki od dokumenata koji se tiču izgradnje ove astronomske stanice. Pomenuta Komisija za sprovođenje ove inicijative spremna je da vam dostavi i ostala dokumenta kao i detaljan projekat za izgradnju stanice. Stoga vas molim ispred Komisije da primite deo Komisije koja bi vam izložila detalje u vezi izgardnje Astronomske stanice koji nisu mogli biti predstavljeni u ovom pismu.

Gospodine Ministre, ako ste imali strpljenja da pročitate ovo pismo do ovog mesta, u svoje ime i ime svojih kolega sa kojima saradujem u ove dve stvari, zahvaljujem se na vašoj pažnji. Veoma bih cenio vaš odgovore, kakve god da su prirode (pozitivane ili negativne), da bi smo moje kolege i ja mogli da planiramo svoje buduće aktivnosti na odgovarajući način. Naravno, u svako vreme stojimo vam na raspolagnje za sve dodatne informacije i objašnjenja.

Srdačan pozdrav
Dr Žarko Mijajlović

Прилог X

domazet odgovor.txt

From ddomazet@mnt.bg.ac.yu Wed Apr 24 22:06:46 2002
Date: Mon, 22 Apr 2002 21:38:28 +0200
From: Dragan Domazet <ddomazet@mnt.bg.ac.yu>
To: Zarko Mijajlovic <zarkom@turing.mi.sanu.ac.yu>
Cc: Jadranka Djuricic <djuricic@mnt.bg.ac.yu>
Subject: Re: astronomska stanica

Postovani g. Mijajlovic,

Procitao sam do kraja vase pismo. Mozemo se videti pocetkom maja oko Astronomske opservatorije. U medjuvremenu, mozete mi poslati detaljnije informacije sa predracunom troskova. Dogovorite termin sa Jadrankom Djuricic, mojim sefom kabineta.

S postovanjem
Dragan Domazet